

Szolgálni — szolgálékűség nélkül

Az összmagyarság gyászol itt ezen a helyen, ebben a napsütéssel megáldott órában. És a gyászolók között itt vagyunk mi is, Erdély múltjának magyar kutatói, akik a hátunk mögött hagyott évtizedekben oly sokszor részesültünk Hajdu Lajos bátorító, kemény kézszorításában. Kedves professzor barátunk a jogtalanság és jogfosztás, a jogtörés és jogvesztés évadján éppen a magyar jogtörténet erdélyi ága írásos emlékeinek megszólaltatásával, e források időszerű mondandójának hangsúlyozásával tette elviselhetőbbé pusztán létünk hordozását.

Találkozásaink színterei sem voltak szokványosak. A Bécsikapu tér díszes palotájában — ahogy ő nevezte: a Nagy Levelesházban — találkoztunk először, abban az időben, amikor tudvalevő volt, hogy a kutatóasztalok egyikénél biztosan ott ül egy középkori hártyaoklevél fölé görnyedve Mályusz Elemér, mindjárt a bejárat mellett egy terjengős barokk mondat latin szóáradatához Kenéz Győző keresi a magyar igéket, kettőjük között pedig Hajdu Lajos forgatja alkalmasint az Erdélyi Gubernium levéltárának vastag iratkötegeit. A kutatás szüneteiben, miközben gyors egymásutánban szívtuk egyik cigarettát a másik után, Trócsányi Zsoltnak az erdélyi levéltárakra vonatkozó eligazító szavait hallgattuk. — Ők már mind együtt vannak a testi enyészet, valamint az ember alkotta szellemi javak örökkévalóságának birodalmában. — De ott van közöttük az a Szabó T. Attila is, akivel Kolozsvár csillagos ege alatt, a Györgyfalvi negyed sétányain hármásban töprengtünk a hajdanvolt erdélyi írásbeliség kutatásának feladatain.

Fázódtunk együtt, zimankós téli éjszakán a Balt Orient expresszen, át a Királyhágón. S mikor mi már nem jöhettünk erre, a pannon tájak felé, jött ő hozzánk egyedül, nagy csomaggal. Hozta — dugdosva a vámosok elől — Illyés Gyula verskötetét, mellette magasra nőtt, ropogós kenyeret, s persze szülőföldje venyigéinek biborszínű termését.

Van egy szava anyanyelvünknek, melyet időszerűnek és helyénvalónak tartok itt kimondani. Ez a szó: *szolgálat*. Igen, hiszen fiaink és unokáink gyakran vágják manapság a szemünkbe, hogy nem *szolgálni*, hanem *élni* akarnak.

De lehet — kedves fiatal barátaim! — nagy célok *szolgálatába szegődve élni*! S Hajdu Lajos élete példája szerint *éppen így* érdemes élni.

A földi létből immáron kilépett barátunk, miközben sok kortársával együtt egy nagy európai látomás ígéreteibe belekapaszkodva láthatta és megtapasztalhatta, hogy a Platón-tól Bolyai Jánosig ívelő, a közösségteremtés igényével fellépő utópikus gondolatból miként lett a keleti despotizmus embert és nemzetet egyaránt megalázó politikai gyakorlata, nem fordított hátat ifjúkora humanista álmainak, hanem a szaktudomány, jelesen a jogtörténet magas szintű művelésével adott jeles példát a racionális pályamódosításra, főként pedig arra, hogy a tudományos bűvarkodás magányos óráinak örömet miképpen lehet a közösségépítés téglájaként felhasználni. Erdélyi nagy jogászok, a Szász Károlyok, Dósa Elekek, Balogh Artúrok, Mikó Imrék példáját szokta nekünk emlegetni, amikor látta, hogy védekezészeközéink között ma mennyire hiányzik a korszerű jogi műveltség. Éppen ezért minden erejével támogatta azokat az erdélyi fiatalokat, akik jogi pályára igyekeznek — de elvárta tőlük, hogy életük céljának kijelölésében egyeztessék az egyéni és a közösségi érdekeket.

Ebből az életműből tanuljunk mindnyájan — öregek és fiatalok — szolgálni. Szolgálni — szolgálékűség nélkül.

A hamvakat őrizze a békesség anygala — a szülőföld kegyelete!

Elhangzott 1992. január 30-án a Farkasréti temetőben, dr. Hajdu Lajos, az ELTE jogtörténész professzora temetésén.